

28.03.2024

Група № 15

Урок № 38

Тема уроку: Образи й символи повісті «Тіні забутих предків». Образи Івана та Марічки як втілення романтичної ідеї незнищенності кохання. Трагічна доля Івана та Марічки як наслідок суперечності між мрією та дійсністю

Мета уроку: підсумувати, узагальнити знання учнів про твір письменника; проаналізувати образи, допомогти усвідомити вагу справжніх духовних цінностей у житті людини; розвивати творчі здібності, уміння працювати в групах, усне мовлення, уміння аналізувати прозові твори, пізнавальні здібності; викликати й закріпити інтерес учнів до художньої літератури; виховувати кращі людські якості, бажання глибше вивчати духовний світ українців.

Матеріали до уроків:

1. Опрацюйте ст. 153-155 у базовому підручнику: *Українська література (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 256 с.*

2. **Дайте відповіді на наступні питання письмово у робочому зошиті для повторення попереднього матеріалу:**

1. Назвіть тему, ідею та основну думку твору «Тіні забутих предків».

2. Рік написання: _____.

3. Жанр : _____.

4. Головні герої: _____.

5. Проблематика:

_____.

- За що Іван і Марічка покохали одне одного?
- Як сприйняла Марічка звістку про вимушену розлуку?
- Що лежало в основі гармонійних стосунків закоханих?
- Що з повісті ми дізнаємося про творчу уяву Івана? Якими талантами була наділена Марічка?
- Які епізоди свідчать про те, що кохання Івана було сильним?
- Як юнак переніс втрату Марічки?

- Чи зрадив Іван Марічку, одружившись із Палагнуою? Чому він це зробив?
- Чи була Палагна парою для Івана, як кажуть у народі, його «половинкою»?
- Чого прагне Іван, йдучи за Марічкою-нявкою, рятуючи її?
- Чому, на вашу думку, автор не поєднав в сім'ю головних героїв твору?
- Типовими чи ні є образи Івана та Марічки?

3. Законспекуйте наступний матеріал (ОСНОВНЕ):

Образи-персонажі	Міфічні образи	Образи-символи
Іван	Чугайстир	Ватра
Марічка	Щезник	Трембіта
Палагна	Арідник	Співанки
	нявка	

Образи-персонажі

Образ Івана

У сім'ї Палійчуків народилося незвичайне немовля. Іван був дев'ятнадцятою дитиною у цих людей і якоюсь чудною, кричав по ночах і вдень, бачив «якесь далеке і невідоме». Він весь у владі природних і надприродних сил. Тому семи років він почув незвичайну музику природи, що народжувалася в ньому самому, але йому здавалось, що цю пісню виконує щезник, про якого він чув від дорослих. А тому свою власну художню обдарованість Іван сприйняв за надприродну силу. Цьому сприяла прекрасна природа Карпат, складовою частиною котрої і є люди, тож Іванові здавалось, що йому відповідав Черемош, що кипів і збирав сум смerek та «ніс його долом і оповідав». Так герой мовби запозичує у природи її властивості.

Все ж обставини життя перешкоджають розвиватись творчому обдаруванню Івана. Мати запідозрила, що це не її дитина, що він «обмінник», тобто «хитра бісиця встигла обміняти її дитину на своє бісеня». Як бачимо, людьми володіє первісний страх перед усім невідомим, замість того, щоб пізнавати його. Не про творчість думають дорослі, а про відвічну ворожнечу поміж родами Гутенюків і Палійчуків, бо вони повністю у владі старовинного страху та ворожнечі. Навіть Іван, коли в бійці похитнувся і впав його батько, кинувся бити «Гутенюкову

дівку», котрій було так само мало років, як і йому, й котра стала потім його єдиним і палким коханням.

Образ Марічки

Донька Гутенюка, котрий вбив Іванового батька, не винна в старій ворожнечі двох родів. Вона «тряслась з жаху біля самого воза», коли Іван ударив її, а тоді «дівчинка... подивилась на нього спідлоба якимсь глибоким зором» і заговорила до нього спокійно. Цей спокій і подіяв на Івана, що поклато початок дружби, котра переросла в палке та щире кохання. Так ламаються старі уявлення про «кровне воронування», але саме це й «не подобається потойбічним силам, що помстилися закоханим».

Якщо Іванову увагу та його духовне бачення світу відволікали полонина, ватра, «маржинка», ватаг, то у Марічки таких можливостей не було. Як і більшість жінок, вона жила своїм внутрішнім почуттям, доки його живили реалії дійсності.

Як бачимо, загадкова смерть героїні має свою конкретну причину: не було поруч милого, стало нічим жити. Отже, Марічка не лише надає більшій значущості своєму кохання, ніж Іван, але й глибше розуміє та серцем відчуває неможливість його щастя через родові сварки: Гутенюки ніколи не віддадуть її за Палійчука. Ось чому вона в розпачі йде до Черемоша, що наче й чекав на неї, аби затягти до себе, забити водою її дихання, котре, врешті, було й не таким уже сильним.

Образ Палагни

Краса природи й поезія кохання для Палагни чужі, в ній немає нічого романтичного, вона «була з багацького роду, фудульна, здорова дівка з грубим голосом...» - так каже автор. Додамо, що її внутрішнє життя спить, просинається лише інстинкт. Тому вона потягнулась до Івана, а потім до Юри, що здався їй винятковою людиною, котра вміє чаклувати.

Як і всі гуцули, Палагна визнавала потойбічні сили, зокрема своєрідно – Бога. Вона швидко забула про подружній обов'язок, після того, як на Теплому Юрія вийшла гола на двір, а Юра – мольфар побачив її. І хоч Палагна не відразу віддалася йому, але «стояла безсила, зомліла, уперто дивилась у дві чорні жаринки...» А наступної випадкової зустрічі з ним вона, зачудувавшись його здатністю «зупиняти» хмари, вже сама віддається мольфару, хоч десь підсвідомо й розуміє, що порушує не лише подружній обов'язок, але й Божий. Дуже легко вона

стала не лише тілесною, але й духовною бранкою чужого чоловіка, хоч і знала, що це чародій, навіть пишалася з цього, бо «він був земним богом» для неї.

Свою зраду, свою душевну ницість Палагна пояснює простою хіттю: «То вже мені і погуляти не вольно... Раз жиємо на світі...» - каже вона Іванові. Але це не виправдовує її, бо вона нізащо не лише тіло занастила, а й продала свою душу чортові. Отже, свою моральність Палагна таки втратила, хоч як би вона потім не «побивалась», побачивши мертвим свого чоловіка. Та не дуже вона й плакала. Її турбувало найбільше те, «з ким же я буду тепер газдувати, з ким буду худібчину доглядати». Не випадково один із розділів про неї закінчується словами: «Так йшло життя худоб'яче й людське, що зливались до купи, як два джерельця у горах в один потік». Але цей вислів можна розуміти не лише як обмеженість Палагниного життя, але й як свідчення найщільнішого взаємозв'язку людини з природою.

Міфічні образи

Міфологічні образи в повісті особливі, карпатські, але їхнє значення, характер відповідають відомим лісовикові, чортові, русалкам лісовим (мавкам) та ін.

Це сили переважно ворожі людині, бо людина своєю діяльністю, навіть своєю присутністю порушує спокій, гармонію в лісі. Лісові сили інколи ворожі й щодо одне одного, як Чугайстир і нявки. Особливо прикметною рисою гуцульських міфологічних образів є їхня любов до музики, танцю.

Люди-чарівники

Мольфар Юра — людина, наділена надприродними здібностями, ворожбит. Йому під силу відігнати градову хмару чи, навпаки, викликати дощ, урятувати худобу чи звести людину — залежно від обставин та уподобань.

Образи-символи

Ватра — це символ життя, незнищенності, символ одвічної вівчарської праці, що годує й підтримує людину.

Трембіта — особливий музичний інструмент (довга труба), характерний для гуцулів. її протяжний сумний звук, як правило, сповіщає про нещастя.

Співанки, коломийки — це теж притаманні лише карпатському краєві фольклорні твори — короткі, часто імпровізовані, легкі, з танцювальним ритмом — про все в житті.

Сюжет повісті перегукується з трагедією Шекспіра «Ромео і Джульєтта». У них чимало спільних рис, але є й певні відмінності.

Запишіть спільні та відмінні риси у долі героїв п'єси В. Шекспіра і повісті М. Коцюбинського за допомогою діаграми Венна

4. Дайте відповіді на наступні питання в робочому зошиті:

1. Характеристикою якого персонажа повісті є слова: «Світ здавався йому казкою, повною чудес, таємничою, цікавою і страшною... Знав, що на світі панує нечиста сила...»?
2. Яка подія жила в пам'яті Іванка: смерть батька чи зустріч з Марічкою?
3. Пісні якого жанру співала Марічка?
4. Хто такий спузар на полонині?
5. Що на полонині вважалося святим, тим, що «боронить від усього лихого»?
6. З якою родиною ворогувала сім'я Палійчуків?
7. Скільки років після смерті Марічки Іванко «блукав горами»?
8. «Худий, зчорнілий, багато старший од своїх літ, але спокійний» - так Іванко виглядав після...
9. Укажіть ім'я персонажа, характеристикою якого є слова: «...була з багацького роду, фудульна, здорова дівка, з грубим голосом й властою шиєю».
10. Що примусило Іванка одружитися з Палагною?

11.3 якою міфічною істотою танцював Іванко, коли йшов за привидом Марічки?

12. В образі якої міфічної істоти Іванкові привиділася Марічка?

5. Виконайте тести «Тіні забутих предків»

1. Кому належать такі слова: «Ізгадай мні, мій миленький,

Два рази на днину,

А я тебе згадаю

Сім раз на годину»

а) Палагмі;

б) Катерині;

в) Химі;

г) Марійці.

2. Яка сталася біда сталася з братом Івана, Олексою:

а) роздушило дерево в лісі;

б) загинув у бійці з ворожим родом;

в) втопився у річці;

г) отруївся грибами.

3. На якому інструменті завжди грав Іван:

а) трубі;

б) баяні;

в) флюярі;

г) барабані.

4. Про кого йдеться у тексті.

«Він схопив вівцю за хребет і потягнув до себе задом понад широку дійницю. Його руки безперестанку мнуть тепле овече вим'я, одтягаючи дійку, по руках в нього тече молоко, що пахне лєм і підіймає з дійниці масну солодку пару».

а) про Миколу;

б) про Івана;

в) про Юру;

г) про батька Івана.

5. Що зробив Іван зустрівши вперше доньку Гутенюків:

а) заспівав для неї пісню;

б) подарував квітку;

в) поцілував у щічку;

г) ударив її в лице.

6. Чим пригостила Івана Марійка:

а) гарбузом;

б) шматочком хліба;

в) пиріжком;

г) цукеркою.

7. Що носила Марічка, щоб не завагітніти:

а) цибулю;

- б) часник;
- в) кропиву;
- г) траву череду.

8. Кому належать такі слова: «Раз я хотіла тебе налякати й сховалась. Запорпалась у мох, зарилась у папороть і лежала тихенько. Ти кликав, шукав, мало не плакав. А я лежала й дусила у собі сміх»:

- а) Марічці;
- б) Палагмі;
- в) мавці;
- г) Олені.

9. Що робив Іван на полонині?

- а) пас вівці;
- б) орав поле;
- в) копав картоплю;
- г) рубав дрова.

10. З ким Іван потоваришував на полонині?

- а) Сергієм;
- б) Миколою;
- в) Петром;
- г) Григорієм.

11. Кого вівтарі називали «великим», який знищував корів:

- а) вовка;
- б) ведмедя;
- в) лисицю;
- г) орла.

12. Хто такий Чугайстер:

- а) чорт;
- б) лісоруб;
- в) добрий лісовий дух;
- г) мисливець.

13. Хто такий Алідник:

- а) спузир;
- б) лісоруб;
- в) добрий лісовий дух;
- г) чорт.

14. Про кого йдеться у тексті.

«Вона була з багацького роду, фудульна, здорова дівка, з грубим голосом й волосатою шиєю. А також полюбила пишне лудіння.»

- а) про Марічку;
- б) про Галину;
- в) про Химу;
- г) про Палагму.

15. Чим Палагма полюбляла займатися у Святий вечір:

- а) займатися ворожінням;
- б) прати білизну;
- в) плести вінки;
- г) косити траву.

16. На яке свято Палагма бігала гола:

- а) у Великдень;
- б) на Зелені Свята;
- в) на свято Юри;
- г) на Святий вечір.

17. Ким був Юра:

- а) рибак;
- б) лісоруб;
- в) лісник;
- г) мольфар.

18. Що запропонував чугастер Іванові:

- а) нарубати дрова;
- б) заспівати пісню;
- в) зібрати гриби;
- г) станцювати танець.

19. В кінці твору описаний обряд:

- а) похорону;
- б) ворожіння;
- в) хрещення;
- г) весілля.

20. У труну Іванові поклали:

- а) мідяні гроші;
- б) рушник;
- в) гребінець;
- г) флюяр.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net .

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.